

Den 25. august 1951 døde højskolemanden og historikeren C. P. O. Christiansen, 64 år gammel. Han tilhørte en familie med udprægede videnskabelige anlæg. Hans fader var fysikeren, professor Chr. Christiansen, hans søster er lægen, dr. med. Johanne Christiansen. Selv folte han sig nok draget i videnskabelig retning, men han var — som han selv sagde — »for fremadvendt og udadvendt» til at opholde sig i studerekamret ret længe ad gangen, — han blev højskolemand allerede året efter, at han havde taget skoleembedseksamen i 1912. Og ved højskolen blev han til sin død: først 22 år på Askov, hvor han havde en fremtrædende stilling som en af »de unge lærere» omkring 1920, side om side med J. Rosenkjær, Hans Lund og J. Th. Arnfred. Sammen med dem oprettede og redigerede han fra 1921 tidsskriftet »Dansk Udsyn». I 1934 blev han forstander for Frederiksborg højskole, som han sammen med sin hustru, Margrethe, en datter af Jacob Appel, ledede til sin død.

Historien har altid haft en fornem plads på den danske højskoles timeplan. Når højskolearbejdet dog ikke rigtig har kunnet virke dragende på unge danske historikere, kan det måske skyldes en ængstelse hos dem for, at »det grundtvigske historiesyn» kunne bringe dem i konflikt med deres videnskabelige samvittighed. Den unge Christiansen synes ikke at have næret sådanne betænkeligheder. Kort efter at han var begyndt som højskolelærer, protesterede han på et møde af højskolemænd imod, at Holger Begtrup tog afstand fra det gamle højskolesyn, hvor man betragtede historien som menneskeslægtens levnedsløb under Guds førelse. Christiansen hævdede, at al stor historieforskning og -skrivning er syntetisk, — »og jeg skildrede Erslevs syntetiske Afsnit i Middelalderens Historie, der greb mig langt mere end Kildekritikken, — den videnskabelige Sammenhæng i Tiderne, den dybe menneskelige Sammenhæng i Videnskabens Lys».

Den trang til syntese, som kom til udtryk her, bevarede C. P. O. Christiansen til det sidste, — den prægede al hans gerning som lærer, som taler og som skribent. Han havde ikke blot sans for de store linjer i udviklingen, men ejede også en sjælden pædagogisk evne til at anskueliggøre dem. Han var en lige ypperlig lærer i foredragssalen og i studiekredsen.

Christiansens historiske forfatterskab må vel nærmest — fra hans eget synspunkt — betragtes som en side af hans virksomhed som højskolemand. Men som led i dansk historisk folkeoplysning har hans skriftlige arbejder deres selvstændige værdi. De beskæftiger sig både med Danmarkshistorie, Nordens historie og Verdenshistorie.

I *Verdenshistorien fra 1866 til vore Dage* (v. Engelstoft og Nørgaard, 1922) skrev Christiansen om de romanske folk og om Sydøsteuropa. Da han — tvunget af sygdom — måtte tage ophold i et cistercienserkloster i Savoyen, studerede han middelalderligt klosterliv og oversatte kilderne til *Bernard af Clairvaux's* historie, udgivet 1926 af »Selskabet for historiske Kildeskrifters Oversættelse«, med en fyldig og værdifuld indledning. En revision af seminarieundervisningen gav ham i 1933 anledning til at skrive *Rids gennem Verdenshistorien*, der i en nøddeskal rummer hans historiesyn og viser hans pædagogiske metode. I Indledningen til dette værk forkyndte Christiansen, at denne verdenshistorie skulle være »mondial«, omspændende den hele klode, men princippet kunne ikke gennemføres.

Indenfor Danmarkshistoriens område blev Christiansens vægtigste arbejde hans bidrag til *Det danske Folks Historie* (1928) om *Unionopløsningens og Kirkebruddets Tidsalder*; dette afsnit, vel Christiansens bedst gennemarbejdede afhandling, blev i sin tid omtalt med megen anerkendelse af Kr. Erslev i dette tidsskrift. Her kom Christiansens særlige evner til fuld udfoldelse. På den almindelige europæiske baggrund skildrede han — med sin stærke sans for sammenhæng, for udviklingslinjer og modsætningsforhold — de økonomiske, sociale, politiske og åndelige brydninger i tiden 1439—1533.

Danmark var for snævert et felt for Christiansens ekspansive ånd. Ligesom han kaldte sin højskole »dansk og nordisk«, arbejdede han på linje med Jørgen Bukdahl for at skabe en nordisk følelse, der lod sig forene med den stærkest mulige fremhævelse af de enkelte folks særpræg. Derfor tog han afstand fra det officielle danske standpunkt i Grønlandssagen, derfor støttede han færingeres selvstændighedskrav, og i sine sidste år gik han med lidenskab ind for islændingenes ønsker om at få deres gamle skindbøger tilbage til sagaoen. Samtidig var han tilhænger af dansk national selvhævdelse, både i kulturkampen ved grænsen og på det militære område. I besættelsesårene gik han stærkt ind for studie-kredsarbejde og redigerede store grundbøger om *Dansk i Tusind Aar* (1941) og *Nordisk i Tusind Aar* (1941). *Fortidsliv bag Nutidsstrid* var titlen på et udvalg af hans historisk-aktuelle afhandlinger, der udkom 1932, — i stigende grad blev historiens udtømmelige stof i Christiansens fremstilling en kilde til forståelse af brydningerne i hans egen bevægede samtid.

C. P. O. Christiansen havde som lærer og skribent mange og taknemlige elever, men han kom næppe til at »danne skole«. Den begehjstring, han lagde for dagen overfor sit emne og sit virke, var

ægte nok, men fristede ikke til efterligning hos hans mere køligt indstillede landsmænd. Han var en ener, men med sit vidsyn, sin indfølelse og sin selvforglemmende ildhu har han som vel ingen anden i nutiden på mangfoldig vis udbredt historisk oplysning og forståelse i vort folk.

Roar Skovmand.

Vore udmærkede dygtige arkæologer har kun i mindre omfang haft lejlighed til at dyrke den lærdomshistoriske side af deres fag. Så meget heldigere er det da, at nationalmuseet i Victor Hermansen har en kyndig forsker, hvis hovedinteresse samler sig om de danske museers store gamle mand, Christian Jürgensen Thomsen, og hans livsgerning. Det er Victor Hermansen, der for få år siden gjorde opmærksom på, at 15. september 1851 kunde betragtes som antiksamlingens stiftelsesdag i henhold til en udtalelse af C. J. Thomsen i et brev af denne dato til overdirektøren for de danske kunstsamlinger, overhofmarskal J. v. Levetzau; han havde da modtaget Christian VIII's efterladte private arkæologiske samlinger. Berettigelsen af denne dato kan måske omdiskuteres, eftersom der gik endnu et par år, inden antikkabinettet den 10. november 1853 kunde åbnes for publikum.

Det smukke festskrift, *Antik-Cabinetet 1851*, udgivet i Hundredaaret af Nationalmuseet (Kbh. 1951), som nationalmuseet udsendte præcis på dagen, er redigeret af antiksamlingens leder, mag.art. Niels Breitenstein. Det indeholder (foruden forord af nationalmuseets direktør, Johannes Brøndsted, og af Niels Breitenstein) tre afhandlinger: Fra Kunstskammer til Antik-Cabinet af Victor Hermansen (s. 9—56), Christian VIII's Vasecabinet af Niels Breitenstein (s. 57—176) og Orientalia for 1851 af ægyptologen, museumsinspektør, mag.art. Marie-Louise Buhl (s. 177—197). Især de to første forfattere har fremdraget en mængde hidtil ukendte oplysninger til antiksamlingens historie. V. H. indleder med nogle eksempler, der kunde tyde på en vis lyst til at samle kuriositeter hos nordboerne allerede i oldtid og middelalder. Af større betydning var de rejser, som danske »curieuse« adelsmænd foretog i slutningen af 16. og det følgende årh., og hvoraf enkelte hjembragte antikviteter til de kunstkamre, som da var ved at komme på moden. Blandt de mange sager, som Jesper Friis hjemførte til sin gård Ørbæklunde på Fyn fra sin rejse 1618, er endnu bevaret to mere end legemsstore sarkofaglåg af basalt og granit fra Ægypten (de omtales nærmere i Marie-Louise Buhls afhandling). Af største betydning blev Ole Worms museum, der